

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Bavaria Sancta Maximiliani Sereniss. Principis Imperii,
Comitis Palatini Rheni, Vtrivsq. Bav. Dvcis Avspiciis**

Rader, Matthäus

Monachii, 1615

S. Pirminivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79686](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79686)

S. PIRMINIVS.

1000. Gen.
n. in Boi-
cam.
Mart. prol.
Rom. Beda
Trithem.
Henricus
Aug. Abb.
P. Pirmin-
nus comes.
Episc. Con-
stantiensis.
Vita S. Me-
ginrad.
Christopho-
rus Hart-
mannus.
Annales
Herem.
anno Chris-
ti 1000.
iv. Hund-
us Metrop.
Bruschius
de Mona.
Germ. Au-
gustinus ca-
nobij tabu-
la, lectio-
nes, monu-
menta. Ex
Mauri Bal-
dingi scri-
ptis & no-
tis de S.
Pirminio.
* Sindes-
laium ap-
pellat Hart-
mannus
comitem
aut pres-
byterum.
In Vita S.
Meginra-
di Sindes-
lai presby-
ter audit.
Membra-
nus Vineas
runt con-
stanter
Sindeslai.

Armannus comes, idemque Constantiensis antistes, & Henricus Augiæ cœnobiarcha res à S. Pirminio gestas, in publicas tabulas retulere, quas religiosus vir Io: Rieber apud Vineas illustre Cœnobium presbyter ex vetustissimis membranis transcriptas ad me misit, è quibus velut è fonte, quæ ad Pirminium pertinent, præteritis omnibus parergis & prologis, delibavi. Auctor vitæ Luitolpho Archipræsuli (sic Archiepiscopum reor appellat) suam lucubrationculam inscripsit, nec cujus esset regionis, aut sedis, aut regni Episcopus, adiecit.

Pirminium Meldensem aut Metensem pontificem ferunt, quâ tempestate apud Francos Theodoricus regnum obtinebat. Multa erant in Pirminio, quæ illi passim mortales conciliabant: mira vis dicendi, ratio cum virtute viuendi, animosque hominum cum modesta grauitate, quam suauitas temperabat, tractandi; quæ res efficiebant, ut magnos animorum motus ciceret, conciones populorum frequentaret, multos à peccandi licentiâ auocatos, ad innocentiam traduceret, magnos denique operæ fructus domi faceret, famâque viri, nominisque sanctitas longè latèque differretur.

Detulerat eò pietas & religio dynastam ex Germania * Sindeslaium, sacros Beatorum cineres passim per orbem lustrantem, qui secundum rem diuinam cum Pirminio, quem ex verbis pro cathedrâ ad populum factis arbitratus, nihil à sanctis abesse censuit, congressus de statu gentis prolixè conquestus, exposuit, quo loco res essent in Germania; labi morum disciplinam; negligi sacra; squalere aras; rem diuinam in postremis haberi; passim licere omnibus, quod cuique liberet, nihilque pensi haberi numinis præcepta. Verendum esse, ne, si nemo aliquis è sanctioris vitæ disciplinâ pontifex profligatis populi moribus, & neglectis religionibus, succurreret, omnes ad damnatas olim paganorum superstitiones relaberentur; ac proinde, ut res postulabat, etiam atque etiam rogare, & infimis precibus enixissime obtestari, ut propè depositis & conclamatis rebus suppetias iret, pristinumque Ecclesiæ & religionis cultum ac nitorem restitueret. Placebat Pirminio nobilissimi viri oratio, præsertim cum accederet comitum Sindeslai assueueratio, infimâque apprecatio. Sed expediendæ rei multa in primis obstabant; sui gregis cura; decreta Patrum, quibus cautum, ne quis falcem in alienam mittat segetem: Romani

S. PIRMINIVS EPISCOPVS.

CELTICA te misit, suscepit NORICA tellus,
 Censorem genti NVMEN viriq. dedit.
 Cui licuit spectare pios in præsule mores,
 Huic pro censurâ tam pia vita fuit.

Plurimus errabat quâ nunc iacet AVOLA serpens,
 Venit ut hic MARSVS, vipera terga dedit.
 Templorum celsas eduxit ad æthera moles,
 Expugnaturus sanctior astra GIGAS.

K 3

Romani

2 EPIPHANII EPISCOPUS

Epiphanius, Bishop of Salamis, was a prominent figure in the early Christian church. He is best known for his work 'Panoplia Theologica', a collection of treatises against heresies. The drawing above likely represents a church or a significant building associated with his episcopate.

Epiphanius was born in Salamis, Cyprus, around 310 AD. He became a monk and later a bishop. His 'Panoplia Theologica' is a crucial text for understanding the development of Christian doctrine in the fourth century.

Romani pontificis auctoritas, sine quâ frustra quicquam tētaretur: Romam igitur petendam, sententiâque præsidis orbis Christiani rogandam: ipso volente, iubentēq; libenter ad Alemannos, Boios, Sueuos, totâmq; Germanicam gentē profecturum, opēmq; & operam cum sanguine & vitâ impensurum. Itur in Italiam, Gregorius II. primū consultus hēsit, Pirminij ignarus, donec ad S. Petri tumbam inusitato spectaculo admonitus, cum animaduertisset, pedum Pirminij solido pavimento tanq̃ in ceram defixū perstare, correxīt consilium, & Pirminium à precatione surgentem ipse positis humi genibus veneratus, complexusq; rogauit, quæ illum causâ impulsisset tam longinqui itineris suscipiendi: quam exponenti interuenit Sindeslaus auctor itineris, qui Pontifici prolixē denarrauit, quo loco res essent in Germaniâ, qui religionis neglectus, quis morum & disciplinæ Christianæ status, licentia & solutio, quæ omnia tam flebili oratione deplorauit, vt Pontificem in lacrimas ire coēgerit, præsertim cum Pirminius adjiceret, nec apud Francos, Gallōsq; vigere studia Christianæ disciplinæ, vbiq; desiderari operas ad vineam Domini excolendam. Gregorius vtriusq; oratione perculsus, perinde tanquam ipse laborantium Ecclesiarum, malorūque auctor esset, qui non maturius prouidisset, Pirminioque religionum, caeremoniarum, ac morum, emendatore per literas commendato, Theodoricum regem Galliarum hortatus est, vt coacto præsulū consilio sua decreta recitaret, Pirminium ad restituendam Ecclesiarum disciplinam adhiberent, ipsiusque auctoritatem sequerentur. Rebus in Gallijs vtcunque compositis, Pirminius Sindeslaū in Germanias secutus, cum haud procul natali ipsius solo abesset, insulâ (Diues Augia nunc audit) è longinquo conspectâ: In hac, inquit, insulâ ædes sacra ponenda est. Negante Sindeslao licere cuiquam locum adire, serpentum venenis adeo infamem, vt ne vestigium quidem quispiam possit in eâ ponere, contra Pirminius: fidendum Deo, qui suis Euangelij præconibus eam vim dederit, vt super aspidem & basiliscum ambulant, & conculcarent leonē & draconem, ipsiq; serpentibus formidandi nil formidarēt. Vbi propius insulam ventū, Pirminius, sordes illas omnes & venena vi nominis & numinis Christi ab insulâ iussit facessere; visâq; repente tanta per lacum copia noxiarum bestiarum transmittere, vti per triduum fluctus operire viderentur. Repurgauit inde insulam antistes, & vepreta senticetâque cum horridis tesquis extirpauit, paliuros inutilēsque stirpes conuellit, omnibūque ad humanum cultum præparatis, coepit moliri sacram ædem, quam Sindeslaus prædijs, fundis, agris ditauit, nec

DE S. PIRMINIO.

* Vita S.
Megmar-
dinarrat
Bercholdi
Alemann-
orum Du-
en iussu
hac per
Sindeshau
à Pirmini-
um gesta.

vicini ornare desierunt, qui nouas aras frequentarunt. Ouyva no-
men primum loco erat, postea *Augia. Pirminius inde suum solem-
ne tenens populum pro concione ad vitam Christianam erudiebat,
dictaque moribus egregie cum doctrina conuenientibus, dein eti-
am admirandis & diuinis factis operibusque affirmabat: Nam quic-
quid ferè viri sanctitatis fama celebres, præter ordinem vitæ commu-
nis, extraque naturæ fines, non suâ, sed Christi vi tentare ausi sunt,
id omne Pirminius quoque admirandus in omni genere morborum
ac malorum, quæ per genus humanum grassantur, curando præsti-
tit ac designauit. Quæ res adeò celebrauit illius nomen, uti se bea-
tos putarent, qui ex ejus contubernio sodales possent in suas patriæ
regiones deducere, suisque è patrimonij cœnobis, templis, & odea
excitare, in quibus Dei laudes diu noctuq; nunq̃ cōticescerent. Pro-
inde mox auspicijs illius condita sunt sacris viris religiosa domicilia
compluria Althamanū, Schulturanum, Genginbachense, VVart-
zahanum, Mörbachense, Morefmonasterianū, Niuuvenvilleria-
num, Horbacense, quod postremum à causâ haud paulò illustriore
profectum hoc habuit initium. VVernherus nobilissimus ex Fran-
cis dynasta, sanctâ præfulis afflatus famâ, quæ gratos passim virtutis
odores spargebat, allegauit familiares ad illum, ad suam toparchiam
inuitandum. Secutus ille internuncios, quod spes nouæ sementis
in cælo faciendæ afflueret, VVernherum conuenit; qui mox in agrum
suum deducto supplex obtulit, quemcunque locum religioso con-
tubernio ædificando delegisset, in quo numinis æterni nomen assi-
duè coleretur. Legit Pirminius primum sedem humilem, humileq;
tuguriolum, nec admodum opportunum, quoad coloni monitu
ad Gamundium, vbi duorum amnium concursus sinum efficit, no-
bile asceterium suæ S. Benedicti familiæ extruxit. Gerebat iisdem
diebus res magnas apud Moguntiam Bonifacius, & per omnem
Germaniam maximum operæ pretium faciebat: quem secundi ru-
mores de S. Pirminij sanctitate Gamundium vsque traxerunt, vbi
miris inter se officijs charitatis certauere, utroque sibi gratulante,
quod in alterius alter conspectum & complexum venisset. Aliquot
exinde dies tenuere pontificum sanctorum familiaritatem, quibus
salutaria de emendandi populi moribus, de disciplinâ Ecclesiæ in-
staurandâ, de auxilijs pari vtrinque conatu ferendis, aliisque Chri-
stianæ Reipub. vulneribus curandis consilia agitarunt. Reuersus
Moguntiam Bonifacius dum apud Frisios cælestem Euangelij do-
ctrinam promulgat, à barbaris immaniter contrucidatus, æternam
profuso sanguine lauream inter cæli purpuratos reportauit. Inter
hæc

hæc Guido Horbacense monasterium miris modis locupletauit, sacram supellectilem auxit, aliæque ad vsum templi ornamenta haud pauca contulit. Sed peccauit in vno quodam facto, mox tamen correcto. Tintinnabulum ex ære nobili, gratissimo sono conflatum ex Horbacensi æde in Locvillarianum transtulit, quod antè vocalissimum illicò obmutuit, nec vllis ictibus percussum respondit. Guido rei nouitate percussus, propèque exanimatus metu, intellexit mutum æs in alieno choro nolle canere, præcepitque idem extemplò loco suo restitui, vbi clarioribus etiam sonoribus tinnire cœpit. Pirminius interea cœptum virtutis studium decurrens, sensim flexit ad metam, quam tandem feliciter attigit. Nam vbi sensit supremum sibi diem imminere, vocatis in conclaue vitæ religiosæ commilitonibus charitatis & patientiæ præceptis singillatim editis, exuta mortalitate ad immortalem vitam est profectus. Sacri corporis pignus hodie ad Oenipontem in æde nostrâ religiosissimè colitur. acceptum olim ab illustri viro Suicardo Helfensteinio, singulari Societ. nostræ fautore, & Landspergensis domicilij conditore. Iuua bit his, notarum loco addere, quæ M. Velserus de Pirminio in Boicis perscripsit. *Vtilonis, inquit, item opus Mansæum ad lacum, Niderburgum, Pfaffenminster, & quæ quorundam sententia, Osterhoua. Quibus adificandis Pirminium siue Meldensem, siue Metensem Episcopum præfuisse ferunt. At fidem tabulæ Ecclesiasticæ neutro bi firmant: eò Meldis aut Mediomaticum vrbe, siue natum, siue profectum, siue vtrumque nomen corruptum esse, quàm in earum alterutrâ Episcopum extitisse, magis credam. Is peregrinis Monachis comitatus, Martelli temporibus in Germaniam veniens, monasteria complura, priusquam Boicam attingeret, constituit: ampla & opulenta imprimis duo, Murbaci ad montem Vogasum vnum, cui Viuarium peregrinorum nomen ex re inditum, alterum in Acronij lacûs insula, quâ olim Tiberium pro arce bello Vindelico vsus esse, Rhenanus ex Strabone coniicit, Augia diues ab opum magnitudine dictum est. Quòd verò Martello patrono vteretur, Theobaldi Sueuorum Ducis factione inde pulsus, multis post annis primùm apud Vtilonem gratiæ locum tenuit, &c. Hæc Marcus.* Interea loci ex ipsâ Augiâ accipio de S. Pirminio haud incerta per Maurum Baldungium, virum Reuerendum, pium, eruditum, & in cœnobio nobilissimo Vinearum religionem professum, qui mihi ex Chronicis Augiensibus, literis foundationis & immiſsionis, adscriptis etiam annotationibus retulit, quæ ad illustrandas S. Pirminij virtutes omnino pertinere visa sunt. Itaque Baldungij notas cum vitâ ad verbum subscribam. Quâquam idem ex Lectionum volumine & tabulis ad aram S. Pirminij appensis, ejusdem vitam exscriptam ad me miserit. sed hæc satis erit hic collocasse,

D E S. P I R M I N I O.

locasse, cum alia non multum à prioribus abeant. Itaque epigraphæ Baldungij hæc est. *Vita S. Pirminij Episcopi ac primi Abbatis Monasterij Augiæ diuitis. Mox hæc subduntur.*

Pirminius ^a liberalibus artibus eruditus, primùm ^b Monachus familie D. Benedicti in cænobio S. Mauri Abbatis: deinde ad ^c Episcopatum Meldensem prouinciæ Senonensis euectus est ^d tempore Constantini Papæ V. Vbi ^e mox prædicationis & efficaciam & suauitate singulari omnes longè latèque ad se populos attraxit. Post hæc à Sintlace (^f erat Sintlas Theodorici Regis Galliarum in Alemannia partibus præfectus; & habitabat, ubi nunc arx Sandeck Rhenum despicit) sanctis ipsius laboribus & concioni ipsâ die Dominicâ, ex occasione sacre peregrinationis superueniente rogatus, ut fidei pastorum negligentiam jam labanii in Alemannia, succurreret, Romam ipso Sintlace post sequente pro potestate contendit. & Ea ^h obtentâ; quanta ad præsens opus necessaria erat; nec non literis Apostolicis ac mandatis ad Theodoricum Regem Sintlaci datis de Episcopis Franciæ & Alemannia conuocandis, à ⁱ torpore excitandis & officio prædicationis ipsi aperiendo in Franciam reuersus est: Sintlas autem negotium apud Regem & Episcopos quamprimùm confecit. Ergo iter ingressus, in Alemanniam primum peruenit. Et cum in loco, qui dicitur Sintlaci Orra, magno cum fructu aliquandiu versatus esset: & Sintlaci filium è sacro fonte suscepisset: rogatus ab eodem Sintlace, ut templum conderet ac dedicaret, animum ad proximam Insulam Rheno lacoque Veneto ambitam, eò usque vermibus venenatis ac serpentibus infestam, repurgandam; ac Monasterium ibidem construendum. Et Sintlace obijciente aerem insalutarem, & veneno serpentium infestum, magnâ nihilominus fide à parte Rheni nauigio ingressus ^k cruce lignea efformatâ, Deoque inuocato, ut ^l primum hinc insulam attigit, ita omnes venenatos vermes inde exire coegit, ut tribus diebus, tribusque noctibus, quâ parte enatabant, aqua vermibus cooperta ^m videretur. Ibitum ⁿ non procul à loco exscensionis precibus fontem impetrare, qui usque hodie visitur, & potantibus, maxime si febricitent, creditus salutaris. ^o mox sentes excidere, & edificare: accellâ ad hanc rem, Sintlas præcipue, precium & prædia conferre: plures Monasticæ vitæ studio ad eum confluere. Ab his ^p Abbas electus: & per Bertholdum ac Nebi Principes ad Carolum Martellum adductus, Augiâ insulâ atque alijs circum pagis donatus, inque ejus possessionem quietam immissus est per Bertholdum & Landfridum Principes, quibus id negotij Carolus dederat, anno 724. aliquot tamen annis post, anno videlicet 727. à Theodebaldo Godefridi Ducis filio, odio Caroli inde pulsus, Ethonem pro se constituit Abbatem; ipse Alsatiam petijt. in quâ & alijs regionibus plurima fecit construimonia; videlicet Altach ^q superius, & forsan etiam Altaich ^r inferius in Bauaria; Monasterium in ^s Amersbach oppido, diæcesis Herbipolensis; ubi S. ^t Amorem discipulum suum Abbatem constituit; Monasterium ^u Morbach, in finibus Alsatia; diæcesis Basileensis; ^v Fauarias in Heluetia diæcesis Curienfis; ^x Gengenbach, Morsmunster, seu Mauri monasterium; Schvvarz-

Schwarzach & Neuviller, diæcesis Argentinensis, nec non & Schuteram. inter quæ tria videlicet Altach, Morbach, & Fauarias, Anno 731. ex Augiensibus fratribus instructa sunt, duodenis ad singula fratribus deputatis, & totidem in Augia remanentibus. Monasterium quoque S. Mauritij Martyris in Dolegia, diæcesis Treuirensis sapius inuissit, & aliquamdiu inter fratres moratus, ad Regulam S. Benedicti eos formauit, & monasterium decorauit. Nouissime à VVernhero nobili Francorum genere nato accitus, & aream Monasterio adificando legere iussus primùm jucundo quodam loco, ^B qui nunc VVissenburg: sed mox ducente subulco ad confluentiam aquarum, quod ^C Gamundium vocant, ubi tum venaturum VVernheri mapalia, & canum cubilia erant, consedit, quod alternis psallens ibidem incidisset in versum, Hæc requies mea in sæculum sæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam: illic habitaculum, in quo eo altare B. Virgini tumultuario opere construxit ac dedicauit. id monasterij adificatio mox excepit. Verum nimia populi concionis & Sacramentorum gratia confluentis frequentia, primam habitationem repetere coactus fuit. Ubi quandoque ^D Chrismate inter confirmandum deficiente, Diaconus e monasterio adferre iussus, diuinitus repletas ampullas reperit, ac præbuit vsque ad vesperam sacro chrismate inungenti. Porro Monasterium supra dictum ad Gamundium, ^E Hornbach nomen accepit, & utraque parte saltus ^F Vosgi & Villis in eo sitis, à VVernhero & posteris ejus donatum est. Ex eo quondam VVido de stirpe VVernheri vnus, æs ^G campanæ suauissimi sonitus in Locviler transferens, quod ibi nec sonum ederet, eidem monasterio reddere coactus fuit. ^H idipsum S. Pirminius frequenter per saltum petijt, & cum fratribus de Regula S. Benedicti contulit. monumentum rei supererat via, dicta Callis S. Pirminij. Ibi etiam ^I S. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus, Metropolitanus eum inuissit, cumque eo contulit de bono Reipub. Christianæ promouendo. Et jam deinceps ab actione se retrahens, contemplationi totum se mancipauit. Nec multo post in dicto monasterio ^K Vestriæ Hornbach, non procul Geminipontis ciuitate abjuncto, ^L tertio Calendas Nouembris diem suum obiit: & ibidem terræ mandatus est. A morte autem, etiam in Augiâ, ubi primùm conserat, claruit miraculis. Ejus Dalmatica viridis, quæ adhuc ibi adseruatur cum cingulo sacro, in partus doloribus frequenter medetur.

NOTÆ.

Hic primum rejicienda est fabula, quæ est apud F. Felicem Fabrum, lib. 1. hist. Sueuorum c. 21. quæ habetur inter Sueuicarum rerum scriptores, à Goidasto editos.

a) Breuiarium Constant: tempore Cardinalis Austriaci. Anno 1599. excusum.

b) Trithemius in breuiario l. Voluminis Annalium suorum, in Rege sexagesimo.

c) Hermannus Contractus ad annum 724. c. Arnoldus Bion. l. 2. c. 57. ex Cratopolio de Episcopis Germaniæ, faciunt eum Chorepiscopum, cum tamen iam sub Damaso, tam à sacrâ sede, quam ab Episcopis totius orbis prohibiti fuerint, ut constat ex Decreti. p. 1. distinct. 68. c. Chorepiscopi: & alij fere simpliciter Episcopum Meldensem faciunt, ut Trithem. de viris illustribus S. Benedicti l. 3. c. 265. & l. 4. c. 191. Et loco supra citato: Baron. 3. Nouemb. Breuiarium Constant: supra Gaspar Birschius circa annum 724. VVigileius Hund in descriptione Altaich inferioris, Chronica Augiæ, & tabula ejusdem vine, nec non lectionarium: dandus ergo erit illi locus in Catalogo Democha-

ris &

DE S. PIRMINIO.

ris & Cratopolio, & Baronius corrigendus in Martyrologio, dum sibi contradicit, quemadmodum offendit Arnoldus loco supra citato.

- d) Canisius 3. Nouemb.
- e) Tabula Augie, Lectiones, & Chronica.
- f) Eadem hæc.
- g) Hic Chronica, Lectiones, & Tabula, interserunt historiam de pedo. vide ibi.
- h) puto fuisse Papam Gregorium secundum: nam ante annum 724. qui fuit Gregorius in pontificatu annus iam secundus, teste Baronio; venit in Augiam Simlaci.
- i) Nam Simlaci à Rege mandatum fuit, ut coram Episcopis exponeret, quantum doleat Papa de eorum negligentia.
- k) Canisius in Martyrologio 3. Cal. Nouemb. ubi tamen male facit desiderio Eremitice ingressum.
- l) Chronica, tabule, lectiones, & alij plerique, à v. r. de Co. n. quæ in illis est.
- m) Serpentibus tradunt diu post fuisse penitus immunem. quod nunc non est: non tamen audiui, cuiquam noxios fuisse.
- n) id habet traditio.
- o) Chronica, tabule, lectiones.
- p) Abbatem ab illis electum dico: quia Abbatem eorum fuisse constat: tum ex Bruschio, tum ex Hermanno, atque ex alijs facile colligi potest, cum omnes Abbatem fuisse dicant, neque aliud monasterium sit, ubi Abbas fuisse dici possit, quam in Monasterio Augie. Porro Bertholdum ac Nebi principes ipsum ad Carolum adduxisse, habet Hermannus anno 724. Augia, & aliquot circum pagis fuisse donatum, testantur literæ foundationis: in possessionem immitti iussim, per principes Bertholdum & Landfridum, ostendunt literæ immisionis, seu inuenturæ, ab eodem Carolo datæ, anno 724. quemadmodum & literæ foundationis, est aliquanto prius datæ sint illæ. Ex quibus redarguas Trithemium, qui Theodoricum, loco citato, regnum accepisse vult anno primum 726. cum tamen Baronius in Annalibus eum ponat anno 720. ex Chronico Francico à Pithæo edito; & Hermannus Contractus asserat id ipsum; & colligi facile possit etiam ex Aimoini hist. Francorum l. 4. c. 52. 3. & 4. Recte ergo tabula Augie Theodorico rege Sanctum Pirminium in Germaniam venisse aiunt. Veruntamen quod auctores passim, eum à Carolo donatum insula Augie faciant, & literæ etiam foundationis, præfixum nomen Caroli habeant, nullâ factâ mentione Theodorici, id fors nemo mirabitur, qui legit Trithemium loco supra citato in Rege 61. & alios, ubi Reges Francia nomine tenus solummodo Reges fuisse, omnibus interim per Maiores domus administratis adfirmant. Porro Landfridum huic credo fuisse illum, quem Hermannus anno 730. Ducem Alemannie appellans obijisse scribit. Notari autem velim, ex tabulis nostris colligi videri, non Monasterium Augie, sed locum arci Sandeck nunc subiectum dictum fuisse Simlaci Overam. tunc enim insula nidus serpentium nec nomen habebat. De Ethone, inde ostendit Arnoldus l. 2. c. 37. n. 23.
- q) Trithemius supra.
- r) Vigulens Hund in descriptione inferioris Aliaich.
- s) Trithemius ubi supra.
- t) Cum Arnoldus L. Morbacensem Abbatem facit ex Delforestio. vide Arnoldum l. 3. in appendice, litera A.
- u) Hermannus & Trithemius locis citatis.
- w) Tabula, lectiones, & Hermannus anno 731.
- x) Trithemius locis citatis.
- y) Hermannus ad annum 731.
- z) Trithemius ubi supra.
- A) Tabula, lectiones que omnia sequentia habent.
- B) Lectiones habent VVissenbunt: in margine tamen antiquo charactere correctum VVissenburg. x. VVissenburg nostra lingua, porro hunc locum iucundum esse VVissenburg, mea ex lectionibus coniectura est.
- C) à v. r. & vnda.
- D) Hoc miraculum tabula non habent.
- E) Hornburg scribit alij: tabula tamen nostra Hornbach, & Horbacense monasterium.
- F) Lectiones habent VVasegus, in margine vane sentibus literis, credo scriptum Dioßwaldt / forsam sit, qui est infra Alsatiâ, ubi siluestres equi trium ferè colorum reperiuntur.
- G) Tabula & lectiones.
- H) Lectiones videntur mihi hunc sensum habere.
- I) Canisius supra, tabula, lectiones & alij passim.
- K) Ita Bruschi, tabula & lectiones. Vestria autem Westerich infra Alsatiâ puto, & ciuitatem gemini pontis Zweno uel.
- L) Arnoldus l. 2. cap. 57. c. f. Et Baronius ibidem.

Noto etiam Sinlas Sinleoꝝ dici in literis antiquis supra citatis. Noto etiam ex historia præfixâ præfatione, multitudinem serpentum fuisse ex parte, demonum spectra.

S. PETRVS